СБОРНИКЪ КНЯЗЯ ХИЛКОВА

ПЕТЕРБУРГЪ
1879

Князь Хилков Григорий Дмитриевич (1835-1885) Россия Императори Олий Маҳкамаси маросим устаси, йирик йилқичи сифатида Император пойга жамияти вице-президенти, Тула вилоятининг Новосельский тумани судьяси бўлиб ишлаган, Орел от пойгаси мухлислари жамиятининг фахрий аъзоси. У ўзининг бўш вақтини тарихий-ҳуқуқий ҳужжатларни тўплашга ва чоп этишга бағишлаган. Ушбу қизиқишлари доирасида "Князь Хилков тўплами" (Петербург-1879) ни чоп этишга ҳомийлик қилган. "Россиянинг Бухоро билан сиёсий муносабатларининг хронологик шарҳи" (1589-1783) ҳам айнан шу тўпламга киритилган.

ISBN 978-9943-8631-3-2

РОССИЯНИНГ БУХОРО ХОНЛИГИ БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ХРОНОЛОГИК ШАРҲИ

КНЯЗЬ ХИЛКОВ ТЎПЛАМИ: РОССИЯНИНГ БУХОРО ХОНЛИГИ БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ХРОНОЛОГИК ШАРҲИ

KNYAZ KHILKOV'S COLLECTION: A CHRONOLOGICAL REVIEW OF RUSSIA'S POLITICAL RELATIONS WITH THE KHANATE OF BUKHARA

СБОРНИК КНЯЗА ХИЛКОВА: ХРОНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ РОССИИ С БУХАРОЙ

КНЯЗЬ ХИЛКОВ ТЎПЛАМИ:
РОССИЯНИНГ БУХОРО ХОНЛИГИ БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ХРОНОЛОГИК ШАРҲИ

KNYAZ KHILKOV'S COLLECTION:
A CHRONOLOGICAL REVIEW OF RUSSIA'S POLITICAL RELATIONS WITH THE KHANATE OF BUKHARA

СБОРНИК КНЯЗА ХИЛКОВА:
ХРОНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ РОССИИ С БУХАРОЙ

“Дурдона” нашриёти
Бухоро - 2025

УЎК 94(470)
327(091)(470+575.1)
63.3(2Рос)
66.4
Х 25
Хамраев А.Ҳ., Рахмонова М.А., Шодмонов Қ.Б.
Князь Хилков тўплами: Россиянинг Бухоро хонлиги билан сиёсий муносабатларининг хронологик шарҳи (1589-1783) (Петербург 1879) [Тарихий манба таржимаси] / А.Ҳ.Хамраев, М.А.Рахмонова, Қ.Б.Шодмонов - Бухоро: "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona, 2022.-164 б.

КБК 63.3 (2Рос)

Ўзбек тили таржимонлари ва изоҳлар муаллифлари:
Хамраев Азалшоҳ Ҳазратович, доцент
Рахмонова Мавлуда Абдусамадовна ф.ф.ф.д, (PhD)

Инглиз тили таржимони:
Шодмонов Қурбон Бадриддинович – профессор, ф.ф.д.

Масъул муҳаррир: **Намозов Бобир Баҳриевич – БухДУ профессори, фалсафа фанлари доктори**

Муҳаррир: **Акрам Қиличев** – рус тили мутахассиси

Тақризчилар: **Шодмон Ҳайитов – т.ф.д., профессор**
Алишер Очилов – т.ф.д, (DSc)

Россия давлатининг Ўрта Осиё хонликлари билан савдо ва дипломатик алоқалари VIII асрдан бошланган бўлса-да, бу давлатлар ўртасидаги расмий дипломатик муносабатларни ёритувчи манбалар фақатгина XVI асрга келиб шаклланган. Аммо, дипломатик алоқалар тарихини ўзида акс эттирган бундай манбалар ҳозирга қадар ҳам жуда кам ўрганилган. Шундай манбалардан бири 1879 йилда Санкт-Петербургда князь Хилков томонидан чоп эттирилган «**Россиянинг Бухоро билан сиёсий муносабатларининг хронологик шарҳи**» тўплами бўлиб, у ўзида 1589-1783 йилларда Россия ва Бухоро давлатлари ўртасида дипломатик ёзишмаларни ўзида жамулжам этган. Тўпламдан рус подшолари ва Бухоро хонларининг турли мазмундаги мактублари ўрин олган.

ISBN 978-9943-8631-3-2

МУНДАРИЖА

Сўз боши 4
Князь Хилков тўплами ҳақида 6
ЁРЛИҚЛАР
I . 1589 йил июль ойи. Боярин Борис Фёдорович Годуновнинг Бухоро ҳукмдори Абдуллахонга подшоҳ Фёдор Иванович номига юборган ёрлиғидаги камчиликлар хусусан, Абдуллахоннинг шоҳ унвонларини тилга олмай мурожаат қилганлиги ва бундан кейин ҳурмат-эҳтиромни жойига қўйиб мурожаат қилиши ҳақида хизматкор Бойбирей орқали йўллаган ёрлиғи. 8
II. 1620 йил 26 май. Шоҳ Михаил Фёдоровичнинг Бухоро ҳукмдори Имомқулихонга рус элчиси Иван Хохлов орқали йўллаган ёрлиғи. Унда Бухоро элчиси Одамбойга Москвада кўрсатилган мурувватлар, ҳамда элчи Хохлов орқали Имомқулихонга тўртта овчи қуши совға қилинганлиги ва Бухоро шоҳининг савдо-сотиқ тўғрисидаги таклифини қабул қилиб, Бухорода тутқинликда кун кечираётган русларни озод қилиб Россияга юбориш талаблари ҳақида. 10
III. 1643 йил Март. Бухоро ҳукмдори Нодир Муҳаммадхоннинг шоҳ Михаил Фёдоровичга элчи Қози Нўғай орқали йўллаган ёрлиғи. Унда Нодир Муҳаммадхоннинг янги ерларни забт этганлиги ҳамда Россия билан савдо-сотиқ ва дўстлик муносабатларини давом эттириш ва Бухорода тутқунликда яшаётган рус асирларини озод қилиш эвазига Россияда ҳибсга олинган нўғайларни озод этиб, ўз юртларига юборилиш талаби тўғрисида........ 11
IV. 1643 йил. Бухоро шоҳи Нодир Муҳаммадхоннинг шоҳ Михаил Фёдоровичга собиқ Урганч шоҳи Исфандиёр томонидан элчи қилиб юборган Эминни Бухорога юбориши ва савдогар Шоҳбободан Астраханда олинган бож пулларини қайтариши ҳақидаги ёрлиғи........ 13
V. 1645 йил 14 май. Шоҳ Михаил Фёдоровичнинг Бухоро ҳукмдори Нодир Муҳаммадхонга жавоб ёрлиғи. Унда шоҳ Нодир Муҳаммад-хоннинг Россия-Бухоро ўртасида савдо алоқалари таклифига розилиги, Россиядаги нўғай мусулмонларини озод этиш таклифига рад жавоби, Бухородаги ва Урганчдаги рус тутқунларини озод этиш талаби ва хоннинг бошқа талабларининг бажарилганлиги ҳақида. 14
VI. 1645 йил 14 май. Шоҳ Михаил Фёдоровичнинг Бухоро ҳукмдори Нодир Муҳаммадхонга жавоб ёрлиғи. Унда Нодир Муҳаммадхоннинг Россия-Бухоро ўртасида савдо алоқалари таклифига розилиги, Россиядаги нўғай мусулмонларини озод этиш таклифига рад жавоби, Бухородаги ва Урганчдаги рус тутқунларини озод этиш талаби ва хоннинг бошқа талабларининг бажарилганлиги ҳақида. 17
VII. 1669 йил июнь. Шоҳ Алексей Михайловичнинг элчилар Борис ва Семён Пазухинлар орқали Бухоро шоҳи Абдулазизхонга олдинги келишувлар асосида иттифоқлик ва савдо-сотиқ қилиш, ҳамда Абдулазизхон давлати ҳудудидаги рус тутқунларини мазкур элчилар билан бирга Рус давлатига қайтариши тўғрисидаги ёрлиғи. 22
VIII. 1671 йил. Бухоро ҳукмдори Абдулазизхоннинг шоҳ Алексей Михайловичга Россия билан дўстлик алоқаларини тиклаш ҳақидаги ёрлиғи. 24
IX. 1671 йил. Бухоро элчиси Мулла Фаррухнинг Москвада бўлиши ва шоҳ Алексей Михайловичга Абдулазизхоннинг дўстлик ва савдо-сотиқ алоқаларини тиклаш ҳақидаги ёрлиғини берганлиги тўғрисида........ 25

X. 1671 йил 28 февраль. Шоҳ Алексей Михайловичнинг Бухоро хони Абдулазизхонга ўзаро дўстлик ва савдо алоқаларини ўрнатишга розилиги баёноти ҳамда хон Бухородаги рус маҳбусларини озод қилиши талаби ҳақидаги жавоб ёрлиғи. 34
XI. 1675 йил. Абдулазизхоннинг шоҳ Алексей Михайловичга Мулла Фарруҳдан қолган ов қушлари ва бошқа буюмларни хонга жўнатиш ҳақидаги элчи Ҳожи Фаррух билан юборган ёрлиғи. 36
XII. 1675 йил февраль. Шоҳ Алексей Михайловичнинг Бухоро хони Абдулазиз Баҳодирхонга Россия элчилари Василий Даудов ва Муҳаммад Юсуф Қосимовлар билан ов қушлари ва мўйна каби совғалар юборгани ва Бухородаги маҳбусларни озод қилиш талаби ҳақидаги ёрлиғи 37
XIII. 1675 йил 20 апрель. Бухоро хони Абдулазизга шоҳ Алексей Михайловичнинг Мулла Фаррухнинг ўғли ва унинг одамларини барча мол-мулклари билан Бухорога юборилганлиги ҳамда элчи Ҳожи Фаррухнинг Москвада қабул қилингани, у билан ўз элчиси сифатида Василий Даудов ва Муҳаммад Қосимовларни юборганлиги ҳақида жавоб ёрлиғи. 40
XIV. 1677 йил. Бухоро хони Абдулазиз Баҳодирхоннинг шоҳ Фёдор Алексеевичга Россияга ўз элчисини ёрлиқ ва оғзаки топшириқлар ила юбориши ҳақидаги жавоб ёрлиғи........ 41
XV. 1705 йил. Убайдуллохоннинг Пётр I га ўзининг Бухоро тахтига чиққанлиги ва Россияга элчи қилиб Олимбекни ёрлиқ ва совға-салом билан юборганлиги ҳақидаги ёрлиғи. 42
XVI. 1705 йил. Убайдуллохоннинг Пётр I га Россияга юборган молларидан бож олинмаслиги илтимоси, бунинг эвазига у ҳам Россиядан келган моллардан бож олмаслиги ҳақидаги ёрлиғи. 43
XVII. 1705 йил 4 июль. Шоҳ Пётр Алексеевичнинг Бухоро хони Убайдуллохонга унинг элчиси Олимбекни Москвада қабул қилиб, Бухоро хонлиги билан дўстлик ва савдо алоқаларини давом эттиришга розилиги, ҳамда хон совғалари ўрнига олтин берганлиги ҳақида жавоб ёрлиғи. 44
XVIII. 1716 йил 17 март. Пётр I нинг Абулфайзхонга элчи қилиб князь Александр Бекович-Черкасскийни юборганлиги ва уни ҳурмат-эҳтиром ила қабул қилиши ҳақидаги ёрлиғи........ 45
XIX. 1716 йил. Абулфайзхоннинг Бухоро ва Россия давлатлари ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш учун Россияга шоҳ Пётр Алексеевичга ўз элчиси қилиб Қули Тўпчибошини юборганлиги ҳақидаги ёрлиғи. 46
XX. 1718 йил 18 март. Шоҳ Пётр Алексеевичнинг Бухоро хони Абулфайзга дўстона алоқалар ўрнатишга розилиги, озод қилинган рус асирлари учун ташаккур билдирганлиги ва Бухорога ўз элчисини юбориши ҳақида жавоб ёрлиғи. 47
XXI. 1718 йил 13 июль. Пётр I нинг Бухорога жўнатилган шарқшу-нослик экспедицияси котиби Флорио Беневенига берган йўриқномаси........ 49
XXII. 1718 йил 9 июль. Пётр I нинг Бухоро хони Абулфайзхонга шоҳ элчиси Флорио Беневенини ҳурмат билан қабул қилиши ва унга тўлиқ ишонч билдириши ҳақидаги ёрлиғи........ 51
XXIII. 1724 йил. Абулфайзхоннинг император Пётр I га унинг элчиси Флорио Беневинига кўрсатган марҳамати ҳамда Россиядан келаётган элчини ўлдириб, мол-мулкини талон-тарож қилганлиги учун Урганч ҳукмдори Шерғозини жазоламоқчи экани ва Россия билан келгусида ҳам дўстона алоқа ва савдо-сотиқ қилиш нияти ҳақидаги ёрлиғи. 52

XXIV. 1724 йил. Бухоро хони биринчи вазири Муҳаммад Ҳакимнинг Россия канцлери, граф Головкинга уларнинг элчиси Флорио Беневинига кўрсатилган илтифот ва уни ўз юртига юборганликлари, ҳамда Бухоро билан дўстлик ва савдо муносабатларни янада ривожлантириш ҳақидаги мактуби. 53
XXV. 1729 йил. Муҳаммад Баҳодирхоннинг император Пётр II га Россияга элчи қилиб карвонбоши Ёдгорни юборганлиги ҳақидаги ёрлиғи. 54
XXVI. 1729 йил. Бухоро хони Муҳаммад Баҳодирнинг император Пётр II га иккита обрўли мусулмонга озодлик бериш ҳақидаги ёрлиғи. 56
XXVII. 1731 йил 16 июнь. Императрица Анна Иоанновнанинг Бухоро хони Субҳонқулихон Муҳаммад Баҳодирга унинг элчиси карвон боши Ёдгор билан карвон ва ёрлиқ юборганлиги ҳақида жавоб ёрлиғи. 57
XXVIII. 1734 йил. Абулфайзхоннинг императрица Анна Иоанновна-нинг тахтга чиқиш муносабат билан табриги ва хон элчиси Вазирбекка тўла ишонишига, ҳамда савдо-сотиқ алоқаларимизнинг олдинги тартибда давом эттириш ҳақидаги ёрлиғи. 58
XXIX. 1735 йил 17 апрель. Императрица Анна Иоанновнанинг Бухоро хони Абулфайзхонга унинг табриги учун ташаккурнома, элчи Вазирбекни қабул қилганлиги тафсилоти ва бундан кейин Бухоро билан дўстона ва савдо-сотиқ алоқаларини давом эттиришга розилиги ҳақидаги жавоб ёрлиғи. 59
XXX. 1738 йил. Бухоро хони Абулфайзхоннинг императрица Анна Иоанновнага Россияга юборилган элчиси Хўжа Чуҳра оғасини ҳурмат ила қабул қилишлари ва бундан кейин ҳам дўстона ва савдо-сотиқ алоқаларини ривожлантириш ҳақидаги ёрлиғи. 61
XXXI. 1743 йил. Астрахань губернатори Татишевнинг Бухоро хонига унинг элчиси Чуҳра оғасининг Россиядаги ножўя қилмишлари учун императрица қабулига киритилмаганлиги ҳақида мактуби. 62
XXXII. Ўзаро битилган ёрлиқлар рўйхатга олинадиган китобдан ажратиб олинган Бухорога тааллуқли ёрлиқлар рўйхати. 1614 йил (№1) 173 -174 бетлар. 65
Сўнгсўз 67

Муаллифлар ушбу китобни саҳифалашга ёрдам берган Бухоро давлат университети тузилмасидаги Қатағон қурбонлари хотираси музейи ходимлари Маҳбуба Ашурова, Зебинисо Шерова, Дилафруз Қаюмова, Насиба Саидоваларга ўз миннатдорчилиги изҳор қилади.

АЗАЛШОҲ ХАМРАЕВ
МАВЛУДА РАХМОНОВА
ҚУРБОН ШОДМОНОВ

КНЯЗЬ ХИЛКОВ ТЎПЛАМИ: РОССИЯНИНГ 1589-1783 ЙИЛЛАРДА БУХОРО ХОНЛИГИ БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ХРОНОЛОГИК ШАРҲИ (ПЕТЕРБУРГ 1879)

Muharrir:	*A. Qalandarov*
Texnik muharrir:	*G. Samiyeva*
Musahhih:	*Sh. Qahhorov*
Sahifalovchi:	*M. Bafoyeva*

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 16.11.2025. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog`ozi. Bosma tobog`i 13,2. Adadi 100. Buyurtma №80.

"Sadriddin Salim Buxoriy" MCHJ
"Durdona" nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

"Sadriddin Salim Buxoriy" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45